

YUNANİSTAN'DA ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ DIŞ POLİTİKA OLAYLARINA UYGULANMASI

Utku KIRLIDÖKME*

ÖZET

İkinci Dünya Savaşı sonrası Batı cephesinde yer alan Yunanistan 1974 yılına kadar dış politikasını komünist tehdit üzerine inşa etmiştir. Kıbrıs Barış Harekâtı ve ülkede yeniden demokrasiye geçişin tarihi olan 1974 yılı sonrası ise Yunan dış politikasının temel tehdit algısı Türkiye olmuş ve buna göre şekillenmiştir. Aynı tarih itibarıyla Yunanistan'da uluslararası ilişkiler disiplini de gelişmeye başlamış ve devamında Yunanlı akademisyenler arasında disiplinin hâkim kuramları üzerindeki tartışmalar gelişmiştir. Çalışmanın amacı, Yunanistan'da uluslararası ilişkiler kuramlarının gelişimini ve dış politika olaylarına uygulanmasını ele almaktır.

Anahtar Kelimeler: Yunanistan, Uluslararası İlişkiler, Türkiye, Balkanlar, Dış Politika.

THE APPLICATION OF INTERNATIONAL RELATIONS THEORIES ON GREEK FOREIGN POLICY CASES

ABSTRACT

Greece, as a member of the Western front since the end of the Second World War, followed a foreign policy based on communist threat until 1974. After 1974 which is the year of Cyprus Peace Operation and Greece's transition to democracy again, Turkey became the main threat in the perception of Greek foreign policy and was shaped accordingly. As of the same date in Greece the discipline of international relations began to develop and in the continuation, debates regarding dominant theories of the discipline among Greek scholars developed. The purpose of this study is to

* Öğretim Görevlisi, Trakya Üniversitesi, Balkan Araştırma Enstitüsü, Balkan Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Edirne, E-mektup: outkoukirlintokme@trakya.edu.tr.

UTKU KIRLIDÖKME

discuss the development of international relations theories in Greece and the implementation of these on foreign policy cases.

Key Words: Greece, International Relations, Turkey, Balkans, Foreign Policy.

GİRİŞ

Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında Yunanistan Batı sisteminin oluşturduğu kurumlara üye olmuş ve Kıbrıs sorununun 1974'te doruk noktasına ulaşmasına kadar dış politika da önceliğini komünizme karşı durmak olarak belirlemiştir. Türkiye tarafından 1974'te Kıbrıs'a gerçekleştirilen "Barış Harekâtı" sonrası Yunan dış politikasının önceliği ise Türkiye tehdidinin bertaraf edilmesi olmuştur.¹ Profesör Giannēs G. Balēnakēs bu tarihe kadar Yunanistan dış politikası açısından "başlıca tehlikenin komünist rejimle yönetilen kuzey komşulardan geldiği" düşüncesinin ve Doğu ile Batı arasında yaşanabilecek olası bir karşılaşmanın Yunan diplomasi ve strateji çevrelerinin önceliğinde yer aldığını söylemektedir.²

Dolayısıyla Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında Yunan dış politikası yeni bir değerlendirmeye tabi olmuştur. Böylelikle II. Dünya Savaşı sonrası güvenlik ağırlıklı³ bir dış politika izleyen Yunanistan, 1974 sonrası ulusal strateji ve dış politikasını yine güvenlik ağırlıklı, fakat komünizm tehlikesi yerine "doğudan gelen tehlike" (Türkiye) üzerine şekillendirmiştir. Soğuk Savaş'ın yumuşama döneminde (detant) gerçekleşen bu gelişmeler Yunanistan'ın özellikle 1981'de iktidara gelen PASOK lideri Andreas

¹ Beremēs, Thanos, Historia tōn Hellēnotourkikōn Skheseōn 1453-2005 (Yunan-Türk İlişkilerinin Tarihi 1453-2005), Sideris Yayınları, Atina, 2005, s. 39.

² Balēnakēs, Giannēs G., Eisagōgē stēn Ellēnikē Eksōterikē Politikē 1949-1988 (Yunan Dış Politikasına Giriş 1949-1988), 4. Baskı, Paratiritis Yayınları, Selanik, 2003, s. 20.

³ Geleneksel olarak Yunanistan "güçlü ordu" ve "Türkiye karşısında önemini ve gücünü arttırmak için uluslararası örgütlere üyelik" ilkelerine dayalı bir politika izlemiştir. Tsakōnas, 1974 sonrası Yunanistan'ın politikasının bu olduğunu ve hatta NATO'nun askeri kanadına 1980 yılında geri dönmesinin temel nedeninin NATO'nun çıkarlarından ziyade Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı askeri ve stratejik açıdan bir nevi denge-eşitleme sağlamak amacının olduğunu söylemektedir. Bu konuda ayrıntılı olarak bkz., Tsakōnas, Panagiōtēs, "Koinōnikopoiōntas ton Antipalo. Hē Hellenikē Stratēgikē Eksisorropēsēs tēs Tourkias kai hoi Hellēnotourkikes Skheseis" ("Rakibi Sosyalleştirmek. Türkiye'yi Dengelemede Yunan Stratejisi ve Yunan-Türk İlişkileri"), Tsakōnas, Panagiōtēs, (der.), Syghronē Hellēnikē Eksōterikē Politikē Mia Synolikē Proseggisē (Çağdaş Yunan Dış Politikasına Genel Bir Yaklaşım), Cilt II, Sideris Yayınları, Atina, 2003, s. 55-56.

YUNANİSTAN’DA ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ DIŞ POLİTİKA OLAYLARINA UYGULANMASI

Papandreou yönetiminde çok yönlü bir dış politika izlemesini sağlamıştır.⁴ Kıbrıs’ta yaşanan hayal kırıklığı Yunanistan’ın ABD’den çok Avrupa’ya yönelmesine neden olmuştur. Yine de Yunanistan bu dönem itibarıyla izlemeye başladığı politika ile ABD çizgisinden uzaklaşmamış, daha çok Kıbrıs ve Türkiye ile yaşanan sorunlar çerçevesinde bir politika geliştirmiştir. Bu çerçevede, Yunanistan’ın 1974 sonrası gerek SSCB, gerek komünist-sosyalist rejimlerle yönetilen Balkan ülkeleriyle ilişkileri normalleşmeye başlamış ve bu bölgelere açılımlar yapılmıştır.⁵ 1974 yılı aynı zamanda Yunanistan’ın Albaylar Cuntası olarak tanımlanan askeri yönetimden “yeniden demokrasiye”⁶ geçiş yılı olması nedeniyle de bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir.

Bu bilgiler doğrultusunda bu çalışmada öncelikle Yunanistan’da uluslararası ilişkiler disiplininin ve uluslararası ilişkiler kuramlarının gelişimi anlatılmaya çalışılacaktır. Yunanlı uluslararası ilişkiler

⁴ Balēnakēs, a.g.e., s. 190.

⁵ Balnten, Yunanistan’ın bu ülkelere yönelik ilişkilerini iyileştirme ve geliştirme politikasını Türkiye’ye karşı tedbir alma ve ayrıca Yunanistan’ın AB üyeliğinin etkisi olarak değerlendirmektedir. Balnten Yunanistan’ın özellikle Bulgaristan ile ilişkilerinin A. Papandreu’nun 1981’de iktidara gelmesiyle geliştiğini ve Türkiye ile arasındaki anlaşmazlık nedeniyle Bulgaristan’ın ülkesinde Türk azınlığa yönelik tutumunu desteklediğini ifade etmektedir. (Bkz., Balnten, Sötērēs, “Hē Balkanikē Politikē tēs Helladas, Kritikos Apologismos tēs Metapolemikēs Periodou kai Prooptikes” (“Yunanistan’ın Balkan Politikası, İkinci Dünya Savaşı Sonrası Eleştirel Sonuçlar ve Geleceğe İlişkin Beklentiler”), Tsakōnas, Panagiōtēs, (der.), Syghronē Hellēnikē Eksōterikē Politikē Mia Synolikē Proseggisē (Çağdaş Yunan Dış Politikasına Genel Bir Yaklaşım), Cilt II, Sideris Yayınları, Atina, 2003, s. 407-408). Balēnakēs ise, kuzey sınırında yer alan bu komşu ülkelere açılımı milli konularda olabildiğince fazla yabancı ülke desteği almak ve Yunanistan’ın Türkiye’ye karşı pazarlık gücünü artırma girişimi olarak değerlendirmektedir. (Bkz., Balēnakēs, a.g.e., s. 341).

⁶ Kıbrıs sorununun Yunan dış politikası gündeminde öncelikli sıralarda yer almaya başladığı bu dönemde ülke içinde yaşanan siyasi krizler, 21 Nisan 1967’de ordunun ülke yönetimine el koyması ile son buldu. Albaylar Cuntası olarak bilinen askeri yönetimin iktidarı ele geçirmesinin nedeni olarak “komünizm tehlikesi” olarak gösterilmiş ve askeri yönetimin dış politikası komünizmi engelleme çerçevesinde gelişmiştir. Yunanlılara göre Yunanistan’da ordunun yönetimi ele geçirmesini yabancı ülkelerin ciddi bir şekilde kınamaması, özellikle ABD’nin kınamaması ve hatta bu yönetim ile ilişkilerini eskisi gibi devam ettirmesi Yunanlılar arasında Albaylar Cuntasının ABD müdahalesiyle gerçekleştiği düşüncesini doğurmuştur. Hatta ordunun yönetimi uzun yıllar elinde tutmasının ABD’nin askeri idareye göz yumması ve desteklemesi sonucunda gerçekleştiği de ifade edilmektedir. (Svolopoulos, Kōstantinos, Hē Hellēnikē Eksōterikē Politikē 1900-1945 (Yunan Dış Politikası 1900-1945), Cilt I, 3. Baskı, Estia Yayınları, Atina, 2003, s. 167). Ayrıca birçok Yunanlı arasında Askeri Cuntanın Amerikan Gizli Servisi CIA’in bir komplosu olduğuna dair yaygın bir inanış vardır. (Bkz., R. Legg, Keith ve Roberts, John M., Modern Greece, A Civilization on the Periphery, Westview Press, Oxford, 1997, s. 63).

UTKU KIRLIDÖKME

uzmanlarının ülkede uluslararası ilişkiler disiplinine yönelik teorik tartışmaları izah edilecek ve Yunanistan'da uluslararası ilişkiler çalışmalarının boyutu değerlendirilecektir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise, ilk bölümde aktarılmaya çalışılacak olan bilgiler doğrultusunda Yunanistan'da hâkim uluslararası ilişkiler kuramının Yunan dış politika olaylarına yansımaları tartışılacaktır. Çalışmada yararlanılan kaynakların büyük bir kısmı Yunanca olması nedeniyle, Lâtin alfabesi ile uyumluluk ve okuyucular açısından anlaşılabilir olmak adına dipnot ve kaynakçada yer alan yazar ve eser isimlerin transliterasyonu yapılmıştır.

1. YUNANİSTAN'DA ULUSLARARASI İLİŞKİLER OKULLARI

Beremēs ve Kouloubēs'e göre Soğuk Savaş yıllarında ve sonrasında Yunanistan dış politikasını belirleyenler Dışişleri Bakanlığı bürokrasisi değil, büyük ölçüde Yunan İç Savaşı'nın etkilerini üzerinden atmakta zorlanan ve siyasi partiler arasında yaşanan politik sorunlar arasında sıkışıp kalan hükümetler olmuştur.⁷ İzlenen dış politikaya ilişkin ülkede zaman zaman çeşitli görüşler ileri sürülse de, akademik düzeyde dış politika ve uluslararası ilişkiler hakkında farklı görüşlerin ortaya çıkışı ancak 1980'lerden itibaren gelişmiştir.⁸

Kōnstantinidēs, 1974'e kadar uluslararası ilişkiler, sosyoloji, siyaset bilimi ve psikoloji gibi birçok sosyal bilim dalına yaklaşımın bu bilimlerin "tehlikeli" hatta "devrimci" olarak algılanması nedeniyle olumsuz olduğunu ve bu nedenle yükseköğretim programlarına alınmadığını söylemektedir.⁹ Bu tarihte Yunanistan'ın "yeniden demokrasiye" geçmesi ile genelde söz

⁷ Beremēs, Thanos - Kouloubēs, Theodōros, Hellēnikē Eksōterikē Politikē Dilēmata Mias Neas Epokhēs (Yunan Dış Politikası Yeni Bir Dönemin İkilemleri), Sideris Yayınları, Atina, 1997, s. 13. 1974 sonrası Yunanistan'da siyasi partilerin yapısı ve yönetim anlayışları için bkz. Geōrgarakēs, Nikos, "Kommata kai Kommatikē Dēmokratikē Proypotheseis Ensōmatōsēs kai Nomimopoiēsēs stē Metadidaktikē Ellada" ("Askeri Darbe Sonrası Yunanistan'da Siyasi Partiler ve Siyasi Parti Demokrasisi Yasallaştırma ve Katılma Önkoşulları"), Demertzēs, Nikos (der.), Hē Hellēnikē Politikē Kouloura Sēmēra (Günümüzde Yunan Siyasi Kültürü), 2. B., Odisseas Yayınları, Atina, 1995, s. 253-286.

⁸ Yunanistan'da dış politika ve uluslararası ilişkilerin teorik olarak gelişimi ve tartışmaları için bkz., Kōnstantinidēs, Stephanos, "Hellēnikē Eksōterikē Politikē Theōria kai Praksē" ("Yunan Dış Politikası Teori ve Uygulama"), Tsakōnas, Panagiōtēs, (der.), Syghronē Hellēnikē Eksōterikē Politikē Mia Synolikē Proseggisē (Çağdaş Yunan Dış Politikasına Genel Bir Yaklaşım), Cilt I, Sideris Yayınları, Atina, 2003, s. 137-187.

⁹ Aynı yerde, s. 137.

YUNANİSTAN'DA ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ DIŞ POLİTİKA OLAYLARINA UYGULANMASI

konusu bilim dalları ve özelden uluslararası ilişkiler¹⁰ Yunan üniversitelerinin akademik programında yer almaya başlamıştır. Yine de Yunanistan ideoloji, teori, model ve felsefi düşünce oluşturmada az gelişmiş bir ülkedir. Bu az gelişmişlik kendini; siyasi söylem, iktidar ile muhalefet arasındaki siyasi anlaşmazlık, toplumun her alanında geçmişe ve tarihe sürekli atıfta bulunulması, biricik ve özel olma hissini her an ön planda olması gibi alanlarda göstermektedir.

Yunanistan'da uluslararası ilişkilerin ayrı bir bilim dalı olarak geç bir tarihte gelişmesi bu alanda kavramsal analizlerde bir kargaşa yaşanmasına neden olmuştur. Çünkü uluslararası ilişkiler eğitimi vermek için çağrılan Yunanlı bilim adamları ağırlıklı olarak yurtdışında ABD, Kanada, Fransa ve Almanya gibi ülkelerde eğitim almış; hukuk, tarih, ekonomi gibi farklı sosyal bilimler dallarında uzmanlaşmış, farklı perspektife sahip kişilerdi. Dolayısıyla ülkede uluslararası ilişkiler biliminin yerleşmesine her biri geldikleri yerlerde hakim olan akımın etkisinde katkıda bulunmaya çalışmışlardır.¹¹

Demokrasiye geçişin ilk yıllarında 1974 ve sonrası neo-marksist¹² düşünce Yunan sosyal bilimler ve uluslararası ilişkiler camiasında etkinlik

¹⁰ P. Tsakonas 1978 yılı ve sonrası Yunanistan'da uluslararası ilişkiler çalışmalarında hızlı bir artış yaşadığını belirtiyor. Aynı uluslararası ilişkiler dersinin ilk kez akademik eğitim programında bağımsız bir ders olarak dahil edilmesinin yine 1978 yılında Atina merkezli Panteion Sosyal ve Siyasal Bilimler Üniversitesi'nde gerçekleştiğini ifade ediyor. 1980'ler itibarıyla Yunanistan'da 4 üniversitede Atina Ekonomi ve İşletme Üniversitesi, Panteion Üniversitesi, Makedonya Üniversitesi, Pire Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü bulunmaktadır. Atina Kapodistrian Üniversitesi, Aristotle Üniversitesi, Democritus Üniversitesi, Girit Üniversitesi ve Ege Üniversitesi'nde ise Siyaset Bilimi, Hukuk ve/ya da Bölgesel Çalışmalar bölümleri altında uluslararası ilişkiler dersi okutulmaktadır. (Tsakonas, P., "Theory and Practise in Greek Foreign Policy", Southeast European and Black Sea Studies, Cilt 5, Sayı 3, Eylül 2005, s. 435).

¹¹ Örneğin ABD ve Kanada'dan gelen Yunanlı akademisyenler Anglosakson sisteminin etkisinde, Almanya ve Fransa'da eğitim alanlar ise Avrupa sisteminin etkisindeydiler. 1970'lerin ikinci yarısından itibaren yurtdışından gelen Yunanlı akademisyenlerin anılan dönemde uluslararası akademik ortamda etkili olan teorik akımlardan etkilenmiş olduklarını da eklemek gerekmektedir. (Kōnstantinidēs, op.cit, s. 137-138).

¹² Uluslararası ilişkiler yazınına çoğulcu kuramlarla aynı dönemde giriş yapan Neo-marksist kuram başka bir ifadeyle Bağımlılık Okulu (Dependency School), disipline ilişkin temel gerekçelerini uluslararası sistem okuması üzerinden ortaya koymuştur. Kapitalist sistemin evrensellemeye doğru gittiği 1970'li yıllarda farklı düşünce yapılarına sahip Neo-marksist ve çoğulcu kuramcılar ortak paydada buluşturan ana unsur, uluslararası sistemi ele almaları olmuştur. Buna karşın Neo-marksistleri çoğulculardan ayıran en önemli nokta, Neo-marksist düşünürlerin "karşılıklı bağımlılık" olgusuna getirdikleri eleştirilerdir. Neo-marksist kurama göre uluslararası sistemde bağımlılık mevcuttur; ancak bu bağımlılık tekildir ve karşılıklılık

UTKU KIRLIDÖKME

kazanmış ve 1980'lerden itibaren hakim paradigma realizm¹³ olsa da, Kōnstantinidēs bugün Yunanistan'da üç uluslararası ilişkiler kuramının etkili olduğu söylemektedir.¹⁴ Bu üç ana akım realizm, neo-marksizm ve neo-liberalizm'dir.¹⁵ Öte yandan Vincenzo Greco ise Yunanistan'da temelde

içermez. Neo-marksist teorisyenlere göre bazı ülkelerin gelişmiş ve güvenli olma durumları ya da bazı ülkelerin gelişmemiş ve güvensiz olma durumları, uluslararası sistemin kapitalist doğasının bir sonucudur. Kısacası Neo-marksizm, analiz birimi olarak ele aldığı ulus-devletlerin ve toplumların güvenliklerini analiz düzeyi olarak incelediği uluslararası kapitalist sisteme bağlamaktadır. (Bkz. Galtung, Johan, "Emperyalizmin Yapısal Teorisi-Kısım 1", çev. Demirtaş, Birgül, Uluslararası İlişkiler, Cilt 1, Sayı 2, Yaz 2004, s. 25-46 ve Galtung, Johan, "Emperyalizmin Yapısal Teorisi-Kısım 2", çev. Demirtaş, Birgül, Uluslararası İlişkiler, Cilt 1, Sayı 3, Güz 2004, s. 37-66). Immanuel Wallerstein'in modern dünya sisteminin analizine ilişkin temel tezlerini özetleyen bir çalışma için bkz. Aktoprak, Elçin, "Immanuel Wallerstein: Sosyal Bilimlere Yeniden Bakmak", Uluslararası İlişkiler, Cilt 1, Sayı 4, Yaz 2004, s. 23-58.

¹³ Realizmin temel varsayımları şu şekilde özetlenebilir: güç ve çıkar mücadelesinin politikanın odağında yer alması, devletlerin uluslararası ilişkilerin temel ve yegâne aktörü olması, devletlerin yekpare yapılar olarak kabul edilmesi ve devletlerin rasyonel davranan birimler olarak kabul edilmesidir. Realist düşünceye göre insan doğası kötü, bencil ve çıkarıcı bir doğaya sahiptir. Devlet doğası insan doğası ile ilişkilendirilmektedir. Ayrıca realizme göre, politika ve ahlâk ayrı konulardır ve gerek devletlerin dış politikaları gerekse uluslararası ilişkilerin analizinde ahlaki kıstaslara başvurulmamalıdır. Bir diğer varsayım ise uluslararası sistemde merkezi bir otorite olmaması nedeniyle sistemin anarşik olarak görülmesidir. Realizme göre, devletlerarasında mutlak güvensizlik söz konusudur ve güvenlik sorunu devletleri daha fazla güç elde ederek güvenlik sağlamak zorunda bırakmaktadır. Bu teorinin en önemli varsayımlarından biri de uluslararası politikanın işbirliğinden ziyade bir çatışma süreci olarak görülmesidir. Realizmde, diğer devletlere ya düşman ya da potansiyel düşman olarak bakılır. Devletler her durumda diğerine göre kendisini üstün kılacak politikalar peşindedir ve bu durum ister istemez güvensiz bir ortamın doğmasına yol açar. Ayrıca realizmde güç dendiğinde ilk olarak askeri güç akla gelmektedir. Anahtar kavram olan güç çerçevesinde realistler, devletin bekası için şart gördükleri askeri güvenlik ve stratejik meselelerle (*high politics*) daha az önem verdikleri ekonomik ve sosyal meseleler (*low politics*) arasında ayrıma giderler. Dolayısıyla realizm gücün unsurları arasında hiyerarşiyi uluslararası gündemle ilgili de yapmakta ve askeri güvenlik konularını en başına yerleştirmektedir. İki savaş arası dönemde realizmin ilk temellerinin atılmasında en önemli düşünür E. H. Carr'dır. (Bkz. Carr, E. H., Yirmi Yıl Krizi 1919-1939, çev. Cemgil, Can, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010). Öte yandan II. Dünya Savaşı sonrası ABD'de realizmin gelişmesi ve uluslararası ilişkiler disiplininin şekillenmesinde en önemli isimli Hans J. Morgenthau olmuştur. (Bkz., Morgenthau, Hans J., *Politics Among Nations*, Alfred A. Knopf, New York, 1967).

¹⁴ Kōnstantinidēs, a.g.e., s. 141.

¹⁵ Liberalizme göre dünya barışı; siyasi ve ekonomik liberal normların ulusal ve uluslararası düzeyde yerleşik hale gelmesi, karşılıklı bağımlılığın ve etkileşimin artması, devletlerarası teşkilatların öncülüğünde gerçekleştirilecek uluslararası işbirliği, yönetim ve insan haklarının korunmasıyla gerçekleştirilebilir. İnsan doğasının barışa eğilimli olduğunu kabul eden liberalizm, liberal demokrasilerin sürdürülebilir küresel barış için en uygun yönetim şekli olduğunu savunmuştur. Liberalizm, dünya barışının serbest piyasa ekonomisi kurallarının

YUNANİSTAN’DA ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ DIŞ POLİTİKA OLAYLARINA UYGULANMASI

iki uluslararası ilişkiler kuramının, realizm ve yeni-işlevselciliğin¹⁶ etkili olduğunu belirtmektedir.¹⁷

Yunanistan’da uluslararası ilişkiler terminolojisinde bir karışıklık yaşanmaktadır. Çünkü bu düşünce okullarının temsilcileri kendilerini uluslararası literatürde kabul görmüş terminolojiye göre değil, kendilerinin Yunanistan’ın siyasi hayatına ve gerçeklerine göre yorumladıkları şekilde tanımlanmayı tercih etmektedirler. Bu doğrultuda örneğin liberal düşünce temsilcileri kendilerini realist olarak adlandırmakta ve klasik realizmden farklı olarak “ılımlı realizmi” temsil ettiklerini belirtmektedirler. “ılımlı realistler”, klasik realizmdeki gibi güç unsuruna önem verseler de dış politikada uzlaşıcı bir tavrın benimsenmesi üzerinde durmaktadırlar ve Yunanistan’ı siyasi ve ekonomik açıdan gelişmiş ülkeler kategorisinde kabul

geçerli olduğu bir sistemde mümkün olabileceğini iddia etmiştir. Ekonomik ilişkiler devletleri ortak menfaatlere sahip aktörler haline getirmekte, karşılıklı ticareti mümkün kılan barış ortamını koruyacak iradeyi ortaya çıkarmaktadır. Devletlerarası teşkilatların öncülüğünde gerçekleştirilecek uluslararası işbirliği liberal barışın tesisinde önemli rol oynamaktadır. Uluslararası teşkilatlar belirli norm ve kurallar dâhilinde devletlerarası işbirliğini teşvik edebilecek ve kolektif güvenliği sağlayarak barışı koruyabilecektir. (Detaylar için bkz., Doyle, Michael W., “Kant, Liberal Legacies and Foreign Affairs, Philosophy and Public Affairs, Cilt 12, Sayı 3, Yaz 1983, s. 205-235; Grieco, Joseph M., “Anarchy and the Limits of Cooperation: A Realist Critique of the Newest Liberal Institutionalism”, International Organization, Cilt 42, Sayı 3, Yaz 1988, s. 485-507; Keohane; Robert O. ve Martin, Lisa L., “The Promise of Institutional Theory”, International Security, Cilt 20, Sayı 1, Yaz 1995, s. 39-51).

¹⁶ Yeni-işlevselcilik, devletlerin çıkarları doğrultusunda işbirliğine gitmesi ile bütünleşmenin gerçekleşebileceğini, bu sürecin barışın tesisini ve korunmasını sağlayabileceğini öne sürer. Özellikle aynı bölgedeki ülkeler ortak menfaatler kapsamında işbirliğini kurumsal boyuta taşıyarak bütünleşme süreci başlatabilir. Bütünleşme sürecinin ortaya çıkaracağı karşılıklı bağımlılık ve ortak menfaate dayalı işbirliği devletler topluluğunun üyeleri arasında çatışma ihtimalini düşürebilecek, uluslararası anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözümü doğrultusunda müşterek iradeyi muhafaza edecektir. Ernst B. Haas’a göre devletleri bütünleşmeye sevk eden saik, ulusaşırı ihtiyaçlardan ziyade karar alıcıların işbirliğinin menfaat sağlayacağı yönündeki beklentileridir. (Detaylar için bkz., Haas, Ernst B., Beyond the Nation-state: Functionalism and International Organization, Stanford University Press., Stanford, 1964).

¹⁷ Greco Yunanistan’da yeni-işlevselciliğin gelişimini ülkenin Avrupa normlarını benimsemiş ve uygulama ihtiyacı nedeniyle geliştiğini ifade etmektedir. Realizm, bu düşünceye sahip kişilere göre Yunanistan’ı uluslararası arenada yalnızlığa sürüklemekteydi. Ayrıca realist düşünceye sahip kişilerin “Helen-merkezci”, ikinci görüşe sahip kişilerin ise “Avrupa-merkezci” olarak da adlandırıldıklarını söylemektedir. (Bkz., Greco, Vincenzo, Skholes Skepseis kai Hellēnikē Eksōterikē Politikē (Düşünce Okulları ve Yunan Dış Politikası), Occasional Papers, ELIAMEP, Atina 2002, s. 1).

UTKU KIRLIDÖKME

etmektedirler.¹⁸ Kendilerini “ılımlı” realist olarak tanımlayan bu kişiler AB, ekonomik örgütler, sivil toplum örgütleri gibi kuruluşların da ülkelerin uluslararası ilişkilerini ve dış politikalarını belirlemede önemli rol oynadıklarını ve serbest ticaret, siyasi özgürlükler, insan hakları gibi konuların ülkelerin ve dolayısıyla Yunanistan’ın dış politikasını belirlemede etkili olduğunu, devletin bu alanda tek aktör olarak yer almadığını kabul etmektedirler. Dolayısıyla bu noktada Yunanistan’da dış politika uygulamasında aktörlerin rolünü de göz önünde bulundurmamak gerekmektedir.¹⁹ Kōnstantinidēs Yunanlı liberallerin kendilerini “ılımlı realist” olarak tanımlamalarının Türk-Yunan sorunlarının yoğunluğundan kaynaklandığını ve dolayısıyla akademisyenlerin realizmin belli terminolojisini benimseyerek bu konularda görüş bildirmek mecburiyetinde kaldıklarını söyleyerek bu paradoksa açıklama getirmeye çalışmaktadır.²⁰

Theodōros Kouloubēs ve Sōtērēs Ntalēs ise Yunanistan’da uluslararası ilişkiler alanında realizm çerçevesinde iki bakış açısının hakim olduğunu ve her iki bakış açısının da aslında klasik realist düşünce çerçevesinde geliştiğini söylemektedirler. Onlara göre, Yunanistan’da hakim olan ve kendilerinin de savunduğu realist yaklaşım “geçerli realist bakış açısı” çerçevesinde dış politikada uzlaşmaya önem vermektedir. Aslında bu bakış açısı yukarıda ifade edilen “ılımlı realizm” ile örtüşmektedir. Çünkü Kouloubēs ve Ntalēs de Yunanistan’ı ekonomik ve siyasi açıdan gelişmiş

¹⁸ Bu yaklaşımın detaylı anlatımı için bkz., Heracleidēs, Aleksēs, Hē Hellada kai o «eks anatolōn kindynos», (Yunanistan ve «Doğu’dan Gelen Tehlike»), Polis Yayınları, Atina, 2001, s. 162-194.

¹⁹ Kōnstantinidēs, a.g.e., s. 142. Bu noktada Yunan dış politikasında en dikkat çekici aktör olarak Yunanistan Ortodoks Kilisesinin de rolü de eklenmelidir. Yunanistan’ın bağımsızlığından sonra Fener Ortodoks Rum Patrikhanesinden ayrı bir Kilise olarak kurulan Yunanistan Ortodoks Kilisesi 1990’lı yıllardan itibaren gerek iç gerekse dış siyaset konularında (Makedonya örneğinde olduğu gibi) aktif rol almaya başlamıştır. Bağımsızlığın ilk yıllarında ülkede ulusal birlikteliğin sağlanması için atılan bu adım son zamanlarda Yunan siyaset sahnesinin bir parçası olmuştur. Yunanistan Ortodoks Kilisesinin siyasallaşmasına ilişkin bkz., Stavrakakis, Yannis, “Religion and Populism: Reflections on the ‘politicised’ discourse of the Greek Church”, Discussion Paper No. 7, The Hellenic Observatory, London School of Economics and Political Science, 2002, p. 1-60. Özellikle Başpiskopos Hristodoulos’un Yunanistan Ortodoks Kilisesinin başına geçmesiyle Kilisenin siyasallaşması artmıştır, aynı yerde, s. 14. Yunanistan Ortodoks Kilisesinin Yunan dış politika konularında etkili olması ve ülkede milliyetçiliği körüklemesi Yunanistan’ın Avrupa ülkeleri tarafından eleştirildiği ve yadırgandığı bir durumdur. (Bkz., Pettifer, James, “Greek Political Culture and Foreign Policy”, Greece in a Changing Europe, Featherstone, Kevin ve Ifantis, Kostas, (ed.), Manchester University Press, Manchester ve New York, 1996, s. 18).

²⁰ Kōnstantinidēs, a.g.e., s. 150.

YUNANİSTAN’DA ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ DIŞ POLİTİKA OLAYLARINA UYGULANMASI

ülkeler kategorisinde tasnif etmektedirler.²¹ Aynı yazarlar realizm çerçevesinde “revizyonist realist bakış açısının” özellikle Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle ivme kazandığını ifade etmektedirler. Bu çerçevede “revizyonist realist bakış açısı”; saldırgan, faal, milliyetçi ve korumacıdır. Yunanistan tehdit altındadır, tehdit sadece Doğu’dan yani Türkiye’den değil, Kuzey’den de gelmektedir. Avrupa Birliği’ne temkinli yaklaşmak gerekmektedir. Uluslararası sistem anarşik, tehlikeli ve çatışmacıdır. Yunanistan’ın böyle bir ortam içerisinde hayatta kalabilmesinin tek çözümü ise ABD’nin en güçlü müttefiki olan İsrail’i model almasıdır. Bu doğrultu Yunanistan Balkanlar’da örneğin Sırbistan ile işbirliği yapmalı, Türkiye’nin Doğu’sunda yer alan Ermenistan ve Kürtlerle işbirliği içerisinde olmalıdır. Dolayısıyla “revizyonist realist bakış açısı”na göre diğer görüşün temsilcileri ütopyacı, edilgen, yalın, taviz veren ve strateji biliminden yoksun kişilerdir.²²

Dış politika konularının Yunanistan’da bilimsel düzeyde tartışılması ve eleştirilmesi yukarıda ifade edilmeye çalışılan teoriler kapsamında olmaktadır. Beremēs ve Kouloubēs ifade ettikleri gibi, Yunan Dışişleri Bakanlığının demokrasiye geçiş döneminden itibaren siyaset belirleyen kurum olmaktan çok dış politikaya ilişkin alınan kararları uygulayan bir kurum haline gelmesi nedeniyle uluslararası ortamda gerçekleşen olaylara zamanında ve doğru müdahale edilememiştir. Özellikle Soğuk Savaşın sona erdiği ve uluslararası ilişkileri belirleyen kuralların yeniden şekillendiği dönemlerde, Yunan dış politikası yetersiz kalmıştır. Adı geçen Yunanlı akademisyenler Yunan dış politikasının II. Dünya Savaşı’ndan itibaren ve ağırlıklı olarak 1974 sonrası, iç politik gelişmelerin kıskacında kaldığının altını çizmektedirler. Böylelikle Soğuk Savaş’ın sona ermesini takip eden ilk yıllar dâhil olmak üzere, 1990’ların ilk yarısı, Yunan dış politikası Yunan Dışişleri Bakanlığı yetkililerinden ziyade Yunan iç politikasındaki gelişmeler doğrultusunda şekillenmiştir.²³

²¹ Kouloubēs, Theodōros ve Ntalēs, Sōtērēs, Hē Hellinikē Eksōterikē Politikē sto Katōfli tou 21ou Aiōna Ethnokentrismos hē Eurōkentrismos (21. Yüzyılın Eşiğinde Yunan Dış Politikası Ulusmerkezcilik mi Avrupamerkezciliği mi), Papazisi Yayınları, Atina, 1997, s. 66-67.

²² Aynı yerde, s. 68-70.

²³ Beremēs ve Kouloubēs, a.g.e., s. 13-14. Ayrıca bkz, Phragkonikolopoulos, Ch. A., “Hē Hellinikē Eksōterikē Politikē Pros to 2000 Hē Anagkē Mias Diaphoretikēs Proseggisēs” (“2000’li Yıllara Doğru Yunan Dış Politikası Farklı Bir Yaklaşım Gerekliliği”), Kanellopoulos, Akhilleas K., ve Phragkonikolopoulos, Chrēstos A. (der.), To Paron kai to Mellon tēs Hellinikēs Eksōterikēs Politikēs Domes kai Tropoi Askēsēs, (Yunan Dış Politikasının Bugünü ve Geleceği Temeli ve Uygulama Çeşitleri), Sideris Yayınları, Atina,

UTKU KIRLIDÖKME

Yunanistan gibi küçük devletler için diplomatik pazarlıklar ve ittifaklar çok önemlidir. Çünkü bu ülkelerin ulusal çıkarlarını diplomasi vasıtasıyla savunmak ve korumak ellerindeki en önemli güçtür. Fakat önce Soğuk Savaş yıllarında uluslararası düzenin zorlamaları ve daha sonra Türkiye ile yaşanan sorunlar nedeniyle izlenen “realist” yaklaşımın son yıllarda da takip edilmesi ve gelişmelerin basitleştirilmiş ulus merkezli önyargılarla, “milli mesele” ve “ulusal çıkarlar” çerçevesinde açıklanmaya çalışılması Yunan diplomasinin elini zayıflatmıştır.²⁴ Bu zaafpların nedeni olarak, Yunan diplomasi ve dış politika sisteminin zaafı olarak uzun vadeli analiz ve kısıtlı planlama yeteneği, izlenen dış politikanın stratejik planlamasının düşük seviyede olması, dış politika planlaması ve uygulamasında görev alan kurumlar arasındaki eşgüdümün yetersiz olması gibi unsurlar ileri sürülmektedir.²⁵ Yunanlı araştırmacıların Yunan dış politikasına ilişkin getirdikleri bu eleştiriler birçok devletin dış politikasına yönelik eleştirilerle benzerlik taşımaktadır. Çünkü devletlerin çeşitli alanlarda olduğu gibi dış politika konusunda da yaşanan bir başarısızlığı veya arzulanan sonucun tam olarak elde edilememesini eşgüdüm eksikliği ve yetersizlik gibi nedenlere bağlanmaktadır. Fakat Yunanlıların dış politikalarında yaşanan olumsuz sonuçları bu şekilde açıklamaya çalışmalarının nedeni, yine kendilerinin daha önce yaratmış oldukları imajlara ve önyargılara dayalı analizlerin gerçekleri yansıtmadığının anlaşılmasından da kaynaklanıyor olabilir.

1995, s. 26. Phragkonikolopoulos, aynı zamanda Yunan medyasının, yazılı ve görsel basının da bu dönemde izlenen yanlış dış politikaya etkisinden bahsetmekte ve özellikle yazılı basının okuyuculara değil, “tarafdarlara” hitap ettiğini ifade ederek ilginç bir noktaya değinmektedir, s. 33.

²⁴ Aynı yerde, s. 27-36. Özellikle Soğuk Savaş sonrası Yunan dış politikasına ve Yunan Dışişleri Bakanlığının yeniden yapılanmasına ilişkin eleştiriler için bkz., Kassimēs, Theodōros - Kalamidas, Manōlēs - Zeppos, Kōstas - Kallioras, Hēlias “Skholia hepi tēs Hellinikēs Eksōterikēs Politikēs” (“Yunan Dış Politikası Hakkında Yorumlar”), Kanellopoulos, Akhilleas K., ve Phragkonikolopoulos, Chrēstos A. (der.), To Paron kai to Mellon tēs Hellinikēs Eksōterikēs Politikēs Domes kai Tropoi Askēsēs, (Yunan Dış Politikasının Bugünü ve Geleceği Temeli ve Uygulama Çeşitleri), Sideris Yayınları, Atina, 1995, s. 121-163; ayrıca bkz., Theodōropoulos, Byrōn, - Lagakos, Eustathios, - Papoulias, Geōrgios, - Tzounēs, Iōannēs, Skepseis kai Problēmatismoi gia tēn Eksōterikē mas Politikē (Dış Politikamıza İlişkin Düşünceler ve Problematikler), 2. Baskı, ELIAMEP, Sideris Yayınları, Atina, 1995.

²⁵ Stophoropoulos, Themōs H., ve Makrydimētrēs, Antōnēs P. S., To Systēma tēs Hellinikēs Eksōterikēs Politikēs Hē Thesmikē Diastasē (Yunan Dış Politikası Sistemi, Kurumsal Boyutu), EKEM, Sideris Yayınları, Atina, 1997, s. 31-32.

YUNANİSTAN'DA ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ DIŞ POLİTİKA OLAYLARINA UYGULANMASI

Yunan dış politikasının önemli ilgi alanları genellikle komşuları ile yaşadığı acılar ve sorunlarla ilgilidir. Dolayısıyla hem Yunan devletinde hem de halkında sürekli olarak güvensizlik ve milliyetçilik duygusu ön plana çıkmaktadır. Özellikle Türkiye ile yaşanan sorunlar ve acılar Soğuk Savaş sonrası Yunan dış politikasını belirleyen faktörlerden biri olmaya devam etmiştir. Vamık Volkan'ın ifadesiyle, Türkler ve Yunanlıların son silahlı karşılaşması olan Kıbrıs, Yunanlılar için Küçük Asya Felaketi'nden²⁶ sonra yaşanan yeni "seçilmiş acı" olmuştur.²⁷ Dolayısıyla bu seçilmiş acı seçilmiş zaferler gibi Yunan kimliğinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.

2. DIŞ POLİTİKA OLAYLARINA YANSIMALAR

Yunan dış politikasının 1990'ların başlarında neden içe dönük ve katı bir şekilde uygulandığını açıklamaya çalışan Tsoukalēs, güvensizlik duygusunun Yunanlıların büyük bir kısmının bir gün kendi başlarına tüm düşmanları (Türkler, Slavlar, Arnavutlar ve "Frenkler"-Batılılar) ile aynı anda savaşmayı hayal etmelerine neden olduğunu ifade etmektedir.²⁸ Buna göre, "büyük bir kültürel mirasla küçük bir coğrafyada" yaşamının Yunan etnik kimliği üzerindeki etkisi iki kutuplu sistemin sona erdiği dönemde dış politika önceliğinin Türkiye ile birlikte Makedonya ve Arnavutluk'a verilmesine neden olmuştur.

Yunan dış politikasını realist düşünceye göre değerlendirecek olursak, Türkiye'ye karşı duyulan güvensizlik ve bu ülkenin gücünü dengelemek için Yunanistan'ın izlediği ittifak oluşturma politikasını anlamak daha kolay olmaktadır. Ancak iki kutuplu sistemin çöküşü ile gelişen yeni dengelere hazırlıksız yakalanan Yunanistan'ın kendisinin de bulunduğu Balkanlarda etkin bir ülke olacak konuma ve imkânlarla sahipken, en azından 1990'ların ilk yarısında Türkiye saplantısı nedeniyle

²⁶ Yunanlı tarihçilerin "Büyük Bozgun" veya "Küçük Asya Felaketi" olarak adlandırdıkları bir sonla neticelenecek olan olay I. Dünya Savaşı sonrasında Yunanistan'ın dönemin büyük güçlerinin de desteğini alarak başta Ege kıyıları olmak üzere Anadolu topraklarını işgal etmesi ve Türk Kurtuluş Savaşı neticesinde bu topraklarda büyük bir yenilgiye uğraması ve terk etmek zorunda kalmasıdır. Yunan ordusunun Anadolu ve İzmir topraklarından çekilmek ve en Büyük Yunanistan'ı yaratma hayalinin artık gerçekleşmeyeceği gerçeği ile yüzleşmek zorunda kalması Yunan toplumunda uzun süren bir etki yaratmıştır.

²⁷ Volkan, Vamık D., ve Itzkowitz, Norman, Türkler ve Yunanlılar, Çatışan Komşular, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2002, s. 22.

²⁸ Kouloumbēs, Kazakos, Tsoukalēs, v.d., a.g.e., s. 25.

UTKU KIRLIDÖKME

bu şansını iyi değerlendiremediği de ortadadır.²⁹ Öte yandan, güç ve güvenlik ağırlıklı olan Yunan dış politikası, realist düşünce çerçevesinde değerlendirilse de kendine özgü bir yapıya sahiptir. Bu Yunanistan'ın içyapısından ve daha bağımsızlığını kazanması sürecinde ortaya çıkan gelişmelerden kaynaklanmaktadır. Tarihsel olarak Yunanistan'da ulusal birlikteliğinin oluşması için itici güç, "öteki" olgusu ve dış politikasının belirlenmesinde öncelik olan sorun Türkler ve Türkiye olmuştur. Yunanlı yazarların da kabul ettiği ve eleştirdiği gibi bu gerçek çerçevesinde şekillenen Yunan dış politikası, ülkenin imajını sarsmış ve dış politika uygulamalarının başarısız olarak nitelendirilmesine neden olmuştur.³⁰ Aslında bu gerçekten realist bir şekilde dış politikanın belirlendiği anlamına gelmiyor. Uzun yıllar Yunanistan'da temelde kendilerinin "gerçek" olarak algıladıkları bir takım "yanılsamalara" dayalı bir dış politika izlenmiştir. Yani önce gerçek-real olmayan hayali bir gerçeklik-realite oluşturulmuş; ardından buna dayalı analizler gerçekçi-realist olarak sunulmuştur. Yunanlılara göre ülkelerini ilgilendiren her iç ve dış gelişme dış güçlerin müdahalesinden kaynaklanmaktadır.³¹ Bu sebepten dolayı diğer ülkeler veya yabancı siyasetçiler tarafından Yunanistan'ın görüşünü benimsemeyen bir açıklama ya da Yunanistan'ın çıkarları dışındaki her girişim toplumun her kesimi tarafından "Helen³² karşıtı" bir hareket olarak algılanmıştır.³³ Bu inanış ülkenin bağımsızlığını ilan ettiği tarihten itibaren geçerlidir, fakat 1974'ten itibaren hem halk hem de siyasetçiler tarafından daha yoğun bir şekilde benimsenmiştir. Siyasiler için bu imajı desteklemek sürekli kullanılan bir siyasi söylem halini almıştır. Bu sorundan ancak yakın dönemde kurtulunmuş ve Yunan dış politikasının gerçekten realist değerlendirmeleri gündeme gelebilmiştir. Yunanlı yazarların ve akademisyenlerin büyük bir çoğunluğunun ülkelerinin dış politika

²⁹ Balnten, a.g.e., s. 463. ve Tsoukalis, Loukas, "Is Greece an awkward partner?", Featherstone, Kevin ve Ifantis, Kostas (ed.), Greece in a Changing Europe, Manchester University Press, Manchester ve New York, 1996, s. 27.

³⁰ Zahariadis, Nikolaos, "Greek Policy Toward the Former Yugoslav Republic of Macedonia, 1991-1995", Journal of Modern Greek Studies, Cilt 14, Sayı 2, 1996, s. 321.

³¹ Legg ve Roberts, a.g.e., s. 55.

³² Yunanca Hēlēn Yunanlı; Hellas kelimesi ise Yunanistan anlamına gelmektedir. Helen kelimesinden türeyen Helenizm ifadesi ise Antik Yunan medeniyeti tarihi, Makedonya tarihi, Bizans tarihi ve Çağdaş Yunan tarihinden oluşan zinciri ve kültürel anlamda Yunan dilinin konuşulduğu her yerde Yunanlılığı temsil etmek için kullanılmaktadır.

³³ Lipovats, Thanos, "Hē Dihasmenē Hellinikē Tautotēta kai Problēma tou Etnikismou" ("Çelişkiler içinde Yunan Etnik Kimliği ve Milliyetçilik Sorunu"), Demertzēs, Nikos (der.), Hē Hellinikē Politikē Kouloura Sēmera (Günümüzde Yunan Siyasi Kültürü), 2. Baskı, Odisseas Yayınları, Atina, 1995, s. 126-127.

YUNANİSTAN'DA ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ DIŞ POLİTİKA OLAYLARINA UYGULANMASI

uygulamalarını eleştirmesi ve farklı yaklaşımlarda bulunmaları da söz konusu dönemden itibaren başlamıştır.³⁴ Böylelikle yıllardır Türkiye'ye karşı izlenen katı ve güvenliğe dayalı dış politikanın Soğuk Savaş sonrasında Balkan ülkelerine yönelik de izlenmesi Yunanistan'ı dengelerin yeniden ve sancılı şekilde belirlendiği bu süreçte sorunun çözümüne katkıda bulunmaktan çok, bunların bir tarafı olması ile sonuçlanmıştır.³⁵

Soğuk Savaş sonrası konjonktüre uymayan bu tutum Yunanistan'ı uluslararası bağlantılarında, özellikle de Kōstas Sēmitēs hükümetinin özel önem verdiği AB'yle ilişkilerinde zorlayınca, dış politika taktikleri ve anlayışı yeniden gözden geçirilmek zorunda kalmıştır. Yunanistan'da dış tehdit algılamalarıyla açıklanan bu durum yabancılara göre “Yunan paranoyası”dır.³⁶ Bu düşünce çerçevesinde, her ne kadar Batı sisteminde yer alsada tam olarak modernleşememiş bir ülke olan Yunanistan'ın, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin dağılması sonucunda bağımsızlığını ilan eden “Makedonya Cumhuriyeti”ne yönelik tepkisi zihinlerde yer alan acıların yeniden canlandırılması olarak değerlendirilebilir. 1830'lardan itibaren ülke içinde ulusal birliktelik yaratmak için yapılan çalışmalar sonucunda Yunan ulusu ve etnik kimliğinin tarih içinde sürekliliğe sahip olduğu ve Makedonya medeniyetinin antik Helen uygarlığının bir parçası olduğu kabul edilmiştir.³⁷ Böylelikle Makedonya olarak bilinen bu coğrafi bölge Yunanlılar için ayrı bir öneme sahip hale gelmiştir. Balkan Savaşlarında da paylaşılabilen Makedonya'nın büyük bir kısmı Yunanistan sınırları içerisine kalmış, ancak bölgenin genel olarak karışık etnik yapısı, bu topraklar üzerinde hak iddia eden ülkeler için hep ihtilaf konusu olmuştur.

³⁴ İōakeimidēs, P. K., “To Montelo Skhediasmou Eksōterikēs Politikēs stēn Hellada” (“Yunanistan'da Dış Politika Planlama Modeli”), Tsakōnas, Panagiōtēs (der.), Syghronē Hellēnikē Eksōterikē Politikē Mia Synolikē Proseggisē (Çağdaş Yunan Dış Politikasına Genel Bir Yaklaşım), Cilt I, Sideris Yayınları, Atina, 2003, s. 92.

³⁵ Balnten, a.g.e., s. 408.

³⁶ Ayman, S. Gülden, Güç, Tehdit ve İttifaklar Neo-Realist Bir Perspektiften Soğuk Savaş Sonrası Yunan Dış Politikası, SAEMK, Ankara, 2001, http://www.saemk.org/yayin_detay.asp?sbj=icerikdetay&id=38&dba=&2dil=tr, Erişim: 25.05.2005.

³⁷ Anna Triandafyllidou 1990'larda ortaya çıkan yeni Makedonya sorununa kadar, Makedonya medeniyetinin ve tarihi şahsiyet Büyük İskender'in aslında Yunan tarihinin bir parçası olarak kabul edilmediğini ve iki ülke arasında isim konusunda yaşanan sorunla birlikte Yunan tarihi kapsamına alındığını söylemektedir. Aynı zamanda Makedonya sorununun Yunan etnik kimliğinin ne kadar yoğun bir şekilde etnik kültürel temele dayalı olduğunu da ispat ettiğini savunmaktadır. (Bkz., Triandafyllidou, Anna, “National identity and the other”, Ethnic and Racial Studies, Cilt 21, Sayı No 4, Temmuz 1998, s. 605-607).

UTKU KIRLIDÖKME

II. Dünya Savaşı sonrası Joseph Tito liderliğindeki Yugoslavya Federal Cumhuriyetinin sosyalist yapısı içinde varlığını bir alt-cumhuriyet olarak sürdüren Makedonya ile Yunanistan ilişkileri aslında bu dönemde de gergindi. Çünkü 1945 sonrası Yunanistan'da yaşanan İç Savaş'ta ülkede yaşayan Makedonlar Yugoslavya vasıtasıyla Sovyet Rusya'nın desteğini alarak ayrılıkçı mücadeleye girişmişlerdi. Ardından, İç Savaş sonrası Yunanistan'ın ülke sınırları içerisinde kalan Makedonlara karşı izlediği politikalar sonucunda bu toplumun büyük bir kısmı ya asimile olmuş ya da Yunanistan'dan ayrılmıştı.³⁸ Daha sonraki yıllarda Yunanistan'ın sayıları tam olarak belli olmayan Makedonların varlığını reddetmesi ve böyle bir azınlığın varlığını kabul etmemesi bu nedenden kaynaklanmaktadır.³⁹

“Makedon” diye ayrı bir ulusun varlığını kabul etmeyen Yunan devleti ve Yunan toplumuna göre bu, özellikle Tito idaresinde geliştirilmiş, tarihi temeli olmayan bir kavramdır. Dolayısıyla “Makedonya” denildiğinde Yunanistan'ın kuzeyinde yer alan coğrafi bölge algılanmakta ve “Makedon” da bu bölge sakini olarak görülmektedir. Böylelikle “Makedonya Cumhuriyeti” isimli bir devletin kurulması, Yunan toprakları üzerinde hak iddia eden ve Yunan tarihini sahiplenmeye çalışan bir devletin ortaya çıkışı olarak algılanmıştır.⁴⁰ Balkanlarda bu dönemde yeniden yeşeren milliyetçilik rüzgârına kapılan Yunanistan bu ülkenin böyle bir isimle anılmasını veya isminde “Makedon” kelimesi geçen herhangi bir çözümü kabul etmemiş, tanınmaması için sert bir tutum izleyerek uluslararası kamuoyunun tepkisini çekmiştir. Öte yandan, Makedonya'nın “Helen” olup olmadığının sorgulanması veya tartışılmaya açılması Yunan ulusunun varlığına bir tehdit olarak algılanmıştır.⁴¹ 1990'larda milliyetçilik

³⁸ Yunanistan İç Savaşı sırasında komünist cephede yer alan Makedonların bir kısmı Yugoslavya ve Bulgaristan'a kaçmak zorunda kalmıştır. Yunan devletinin uyguladığı zorunlu Yunanca dil öğrenimi, köy ve soyadlarının Yunanca olarak değiştirilmesi gibi uygulamalar bu toplumun asimilasyonunu hızlandırmıştır. (Bkz. Legg-Roberts, a.g.e., s. 23 ve s. 67).

³⁹ Hatipoğlu, M. Murat, “Kuruluşundan Günümüze Makedonya Cumhuriyeti'nin Dış Politikası ve Balkan Ülkeleriyle İlişkileri (1991-2000)”, Lütem, Ömer Engin ve Demirtaş, Birgül, (der.), Balkan Diplomasisi, ASAM, Ankara, 2001, s. 169.

⁴⁰ Zahariadis Yunanistan'ın Makedonya konusunda siyasi tarihe endeksli bir tutum izlediğini ve endişelerinin güvenlik kaynaklı olduğunu söylemektedir. Fakat yabancı devletlerin Makedonya'nın Yunanistan üzerinde yayılmacı ve saldırgan emelleri olduğuna iki ülke arasındaki askeri güç dengesizliği nedeniyle inanmadıklarını ve dolayısıyla Yunanlı siyasetçi ve diplomatlarının bu savının geçersiz olduğunu da ifade etmektedir. (Bkz., Zahariadis, a.g.e., s. 311-312).

⁴¹ Triandafillidou, A. - Calloni, M. - Mikrakis, A., “New Greek Nationalism”, Sociological Research Online, Cilt 2, Sayı 1, 1997, s. 4, <<http://www.socresonline.org.uk/socresonline/2/1/7.html>> , Erişim: 4.20.2005.

YUNANİSTAN'DA ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ DIŞ POLİTİKA OLAYLARINA UYGULANMASI

duygularının kabardığı Yunanistan'da halk dış politika konusunda söz sahibi olmaya çalışmış ve Ortodoks Yunanistan Kilisesinin teşvikiyle yollara dökülmüştür.⁴² Yeni komşusunu saldırgan bir ülke olarak tanımlayan Yunanistan bu ülkeye yönelik ekonomik ambargo uygulamasıyla da daha büyük tepkilere neden olmuştur.

Aynı dönem Yunanistan'ın ve Yunan toplumunun dikkatini çeken ve milliyetçilik duygularının doruğa çıkmasına neden olan diğer bir gelişme de Arnavutluk'ta yaşanmıştır. Arnavutluk-Yunanistan ilişkileri Arnavutluk'un bağımsız bir devlet olarak ortaya çıkmasından itibaren sorunlu olmuştur. Arnavutluk'un güney sınırları içerisinde kalan ve Yunanistan'ın Büyük Ülkü'sünün-Megali İdea'sının⁴³ bir parçası olan Güney Arnavutluk (Kuzey Epir)⁴⁴ iki ülke arasındaki temel anlaşmazlık konusu olmuştur. Yunanistan için Güney Arnavutluk (Kuzey Epir) sorunu hala çözümlenmiş değildir. Çünkü bu bölgenin Yunanistan sınırlarına dahil edilmesi resmen dillendirilmese de düşünce olarak akıllarda yer almaktadır. Ayrıca, söz konusu bölgede yaşayan Yunan azınlığı ve Arnavutluk yönetiminin bu azınlığa yönelik tutumu da sorun yaratmaktadır.⁴⁵

İki ülke arasında II. Dünya Savaşı sonrası ateşkes imzalanmadığı için teorik olarak savaş durumu 1987'ye kadar devam etmiştir.⁴⁶ Soğuk Savaş'ın sona erdiği dönemde Yunanistan'a Arnavutluk'tan gelen binlerce kaçak Arnavut ülkede (hırsızlık, uyuşturucu trafiği, ucuz işçilik nedeniyle Yunanlılar arasında işsizliğin daha da artması) sosyal sorunların artmasına neden olunca Yunanistan'ın bu göçmenleri sınır dışı etmesi ilişkileri daha da

⁴² Yunanistan'da Kilisenin bu dönemden itibaren siyasi ve sosyal hayatta etkisinin artması Balkanlarda artan dini milliyetçiliğin bir yansıması olarak da görülmektedir. (Bkz., Tsoukalēs, a.g.e., s. 22).

⁴³ Büyük Ülkü-Megali İdea ile ilgili bkz., Kırılntokme, Outkou, "Ulus-Devlet Oluşturmada Yunanistan Örneği: Büyük Ülkü-Megali İdea", Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Sayı 46, Güz 2010, s. 401-424.

⁴⁴ Aleksēs Heracleidēs, Kuzey Epir teriminin kullanılmasının bile aslında Yunanistan'ın bu ülkeye yönelik yayılcı tavrını gösterdiğini ve böylelikle Yunanistan'ın revizyonist bir ülke olarak tanımlanmasına neden olduğunu ifade etmektedir. (Bkz., Heracleidēs, Aleksēs, "Hoi eikones tou ethnikou «eautou» kai tou «allou» stis diethneis skheseis: hē periptōsē tēs hellinikēs eksōterikēs politikēs" ("Uluslararası İlişkilerde Milli "ben" ve "öteki" İmajı: Yunan Dış Politikası Örneği"), Syghrona Themata, Sayı 54, Ocak-Mart 1995, s. 32).

⁴⁵ Demirtaş, Birgül, "Arnavutluk'un Dış Politikası ve Balkanlar'da Arnavut Sorunu", Lütem, Ömer Engin ve Demirtaş, Birgül (der.), Balkan Diplomasisi, ASAM, Ankara, 2001, s. 91.

⁴⁶ Balēnakēs, a.g.e., s. 343.

UTKU KIRLIDÖKME

germiştir.⁴⁷ Özellikle Arnavutların yaşadıkları bölgelerde Yunanlıların bu insanları dışlaması ve her kötülüğün sorumlusu olarak görmesi de Yunan toplumunda Türkler kadar olmasa da yeni bir “öteki” yaratılmasına neden olmuştur. Fakat Arnavutlar yine de Yunan toplumunun gözünde Türkler kadar güçlü bir “öteki” olmamıştır. Arnavutluk ile de ilişkilerin normalleşmesi Yunanistan’ın genel olarak 1995’ten itibaren bölge ülkelerine yönelik daha ılımlı bir politika izlemeye başlaması ve çeşitli ekonomik açılımlarda bulunması ile olmuştur. Balnten, iki ülke arasındaki ilişkilerin 1991 yılında Arnavutluk’ta yaşanan devlet krizinde Yunanistan’ın izlediği uzlaşıcı ve yardımsever tutum sonucunda normalleştiğini söylemekte ve Yunanistan’ın İtalya’dan sonra bu ülkede en çok yatırım yapan ülke olduğunu ifade etmektedir.⁴⁸

Gerek Makedonya ve gerek Arnavutluk’la yaşanan sorunlarda hem Ortodoks Yunanistan Kilisesinin hem de Yunan medyasının halk üzerinde etkisi olumsuz olmuş ve ülkenin milliyetçi politika izlemesine katkıda bulunmuşlardır. Siyasiler oy kaygısı nedeniyle halkçı bir tavır sergileyerek dış politika konularını iç politika ve seçim malzemesi haline getirerek oy toplamaya çalışmışlardır. Buna mukabil, daha önceleri olduğu gibi, Yunanistan’ın bu ülkelerle ilgili savunduğu düşüncelerin ve kendisinin arzuladığı çözüm önerilerinin uluslararası ortamda kabul görmemesi veya dikkate alınmaması, ülkede ABD ve Türkiye’nin komplosu olarak algılanmış ve tüm dünyanın “Helen dostu” veya “Helen düşmanı” olarak ikiye ayrıldığı aşırı milliyetçi bir düşünce gelişmiştir.⁴⁹

Fakat aşırı milliyetçi dış politikanın ve Soğuk Savaş düzenine dayalı bu düşünce ve hareket tarzının Yunanistan açısından olumsuz bir imaja neden olması ve “milli konular”da arzu edilen sonuçların izlenen bu şekilde elde edilemeyeceğinin yavaş yavaş anlaşılması ve kabullenilmesi üzerine, daha önce de ifade edildiği gibi 1990’ların ikinci yarısından itibaren Yunan

⁴⁷ Yunanistan politik silah olarak Arnavut göçmenleri topluca sınır dışı etmeyi tercih etmiştir. Yunanistan’ın bu tutumuna Arnavutluk’un cevabı ülkede bulunan Yunan azınlığa yönelik baskıcı uygulamalar olmuştur. (Balnten, a.g.e., s. 410).

⁴⁸ Aynı yerde, s. 416.

⁴⁹ Yunanistan’da başka ülkelere ve uluslara ilişkin bu düşünce tarzı son dönemlerde daha çok dillendirilmeye başlanmıştır. Bu düşünce yapısına sahip kişiler Yunanistan’ı dünyanın merkezi, iyinin ve adaletin kaynağı ve iyi olan her şeyin Yunanistan’a ait olduğuna inanmaktadırlar. Yabancılar Yunanlıların onların uygarlaşmasını sağladıkları için Yunanlılara haksızlık etmekte ve düşmanlık duymaktadırlar. Bu sebeple Yunanistan sürekli düşmanlar tarafından çevrelenmekte, haksızlığa uğramaktadır. Yunanistan, kültürel, etik ve manevi açıdan diğer toplumlardan daha üstündür. Bu görüşün Yunan dış politikasının belirlenmesinde rolü için bkz., Heracleidēs, a.g.e., s. 29.

YUNANİSTAN’DA ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ DIŞ POLİTİKA OLAYLARINA UYGULANMASI

dış politikası adım adım daha ılımlı bir çizgide şekillenmeye başlamıştır. Yunanistan, Makedonya ve Arnavutluk’a ve genel olarak Balkanlara yönelik tutumunu yumuşatarak daha ılımlı bir politika tarzı benimsemiştir. İsim konusunda iki ülke arasında tam olarak bir mutabakat sağlanmamış olsa da, Yunanistan ekonomik açılımlarla Makedonya’da nüfuz alanı oluşturmaya ve ilişkilerini normalleştirmeye başlamıştır. Aynı şekilde Arnavutluk’a Yunanlı işadamları tarafından yapılan ekonomik yatırımlar gerilimin azalmasına katkıda bulunmuştur.

Bir kısım Yunanlı yazara göre Yunanistan daha ilk baştan bu şekilde hareket etmeliydi. Çünkü iki kutuplu sistemin sona ermediği ve enerji politikalarının önem kazandığı süreçte Balkanlar enerji koridorlarından birini oluşturmaktaydı. “ABD’nin Ortadoğu ve Kafkasya kadar önem attığı bu bölgede Yunanistan’ın hegemon gücün stratejik ortağı olarak kalabilmesi için bölge ülkeleriyle işbirliğini arttırmalı ve AB reformlarının bu ülkelerde bir an önce gerçekleşmesine yardımcı olarak kendi nüfuz alanını yaratmalı”, şeklindeki yorum ve düşünceler ifade edilmiştir.⁵⁰ Böylelikle bölgede artan Türk etkinlik sahası kısıtlanmış olacak ve Yunanistan kendi milli çıkarlarını bu şekilde korumayı başaracaktı.⁵¹ Anlaşılacağı üzere Yunanistan’ın çevresinde yer alan gelişmeler yine Türkiye ekseninde değerlendirilmekte ve bu değerlendirmeler sonucunda bir politika izlenmesi tavsiye edilmektedir.

Son yıllarda Yunanlı akademisyenlerin belirttiği noktalarda gelişmeye başlayan Yunan dış politikası realist düşünce okulu çizgisinden ayrılmayarak daha esnek ve işbirliğine açık bir şekilde gelişmeye başlamıştır.⁵² Yunan dış politikasının önceliğini hâlâ ülkenin askeri güvenliği oluşturmaktadır. Çünkü Türkiye ile ilişkilerin normalleşmesi Yunanistan için bu ülkenin tehdit olmaktan çıktığı anlamına gelmemektedir. Fakat Türkiye’nin askeri, nüfus, etki sahası gibi faktörlerini dengelemenin sadece askeri gücü hazır kılmakla değil, daha faal ve gerçekçi bir dış politika izlenerek mümkün olacağı anlaşılmıştır. Yunan dış politikası için böyle bir gelişmenin olması için sadece dış politika belirleyicilerinin değil,

⁵⁰ Beremēs - Kouloubēs, a.g.e., s. 35-45.

⁵¹ Theodōropoulos, Lagakos, vd., a.g.e., s. 46-48.

⁵² Kairidēs, Dēmētrēs, “Hē Eksōterikē Politikē tou Eksyghkhronismou: Apo tēn Antiparathesē stēn Allēlekstartēsē” (“Çağdaşlaşmanın Dış Politikası: Karşı Karşıya Gelmeden Karşılıklı Bağımlılığa”), Tsakōnas, Panagiōtēs (der.), Syghronē Hellēnikē Eksōterikē Politikē Mia Synolikē Proseggisē (Çağdaş Yunan Dış Politikasına Genel Bir Yaklaşım), Cilt I, Sideris Yayınları, Atina, 2003, s. 319.

UTKU KIRLIDÖKME

aynı zamanda Yunan toplumunun buna hazır olması ve bu şekilde de, daha ılımlı ve çok yönlü bir dış politika izleyerek, milli meselelerin ve Helenizm'in çıkarlarının savunulabileceğinin benimsenmesi gerekmiştir.⁵³ Çalışmamızda anlatılmaya çalışıldığı gibi ulusların zihinlerinde yer alan olgular ve acılar ulusları birleştirici işlev görmektedir. Yunan ulusu için de Türkiye karşıtlığı ve Türkiye korkusu işlevini yerine getirmiş ve getirmektedir. Çünkü bugün hala ortalama bir Yunanlıya göre Türkiye ve Türkler Helenizm için bir tehdittir, değişen faktör ise Yunan dış politikasında izlenen taktiktir.

SONUÇ

Yunanistan'da uluslararası ilişkilerin ayrı bir bilim dalı olarak gelişmesi 1970'lerin ikinci yarısından itibaren mümkün olmuştur. Yunanlı akademisyenler uluslararası ilişkilerin ülkelerinde geç gelişmeye başlamasının nedeni olarak öncelikle Soğuk Savaş şartları nedeniyle uluslararası ilişkiler dışında sosyoloji, siyaset bilimi ve psikoloji gibi birçok sosyal bilim alanının devrimci olarak tanımlanması ve dolayısıyla komünist tehdit olarak algılanması olarak ifade etmektedirler. Öte yandan disiplinin ülkede ayrı bir bilim dalı olarak 1974 ve sonrası gelişmeye başlaması beraberinde bazı sorunları da getirmiştir.

Çalışmada ifade edilmeye çalışıldığı üzere 1974 yılı Yunanistan açısından iki açıdan önem taşımaktadır. İlki Kıbrıs Barış Harekâtı nedeniyle dış politikada Yunanistan'ın yüzünü Avrupa'ya çevirmesi ve Türkiye tehdidi karşısında tüm önceliğini Türkiye'ye aktarmasıdır. İkinci ise ülkede yedi yıllık bir aradan sonra demokrasiye geçilmesi ve demokratik kurumların bu tarih itibarıyla gelişmesidir. Türkiye tehdidi temelli izlenen dış politika sonucunda ülkede uluslararası ilişkiler kuramlarından realizmin hâkimiyeti söz konusu olmuştur. Ancak daha önce de ifade edildiği gibi realist yaklaşım ve uluslararası ilişkiler kuramlarına yönelik Yunan akademik camiasında kavram ve tanımlama karışıklığı yaşanmaktadır. Belki de bu karışıklık nedeniyledir ki uzun yıllar boyunca Yunanlı araştırmacılar ülke dış politikasını kendilerine özgü yorumlamaya çalışmışlardır.

Fakat Türkiye tehdidini bertaraf etme merkezli izlenen dış politika, Soğuk Savaş'ın sona erdiği ilk yıllarda Yunanistan'ın Arnavutluk ve Makedonya gibi komşularıyla sorunlar yaşamasına neden olmuştur. Devletleri "Helen dostu" veya "Helen düşmanı" bir sınıflandırmaya tabi

⁵³ Beremēs - Kouloubēs, a.g.e., s. 18.

**YUNANİSTAN’DA ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ DIŞ POLİTİKA
OLAYLARINA UYGULANMASI**

tutmak Yunan dış politikası açısından zararlı olmuştur. Soğuk Savaş sonrası koşullara 1990’ların ikinci yarısından itibaren ayak uydurmaya başlayan Yunanistan Türkiye, Arnavutluk ve Makedonya ile ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır. Yine de Yunanistan’ın adı geçen komşularıyla temel sorunlarının çözüldüğünü söylemek doğru olmayacaktır.

Ülkede uluslararası ilişkiler bilim dalı günümüzde birçok üniversitede ayrı bir bilim dalı ya da ders olarak yer alıyor olmasına rağmen teorik tartışmaların kısır bir döngü içinde olduğunu ve disiplini genel kabul görmüş kavramları çerçevesinde değil, Yunanlıların kendilerinin uygun gördüğü tanımlar ve kavramlar çerçevesinde okuduklarını söylemek mümkündür.

Bu çalışmanın gelişmesinde görüş ve yapıcı eleştirilerini esirgemeyerek çalışmanın ortaya çıkmasında katkıda bulunan değerli Hocam Doç. Dr. Fahri TÜRK’e teşekkürü bir borç bilirim.

KAYNAKÇA

Aktoprak, Elçin, “Immanuel Wallerstein: Sosyal Bilimlere Yeniden Bakmak”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 1, Sayı 4, Yaz 2004, s. 23-58.

Ayman, S. Gülden, Güç, Tehdit ve İttifaklar Neo-Realist Bir Perspektiften Soğuk Savaş Sonrası Yunan Dış Politikası, SAEMK, Ankara, 2001, http://www.saemk.org/yayin_detay.asp?sbj=icerikdetay&id=38&dba=&2dil=tr, Erişim: 25.05.2005.

Balēnakēs, Giannēs G., Eisagōgē stēn Ellēnikē Eksōterikē Politikē 1949-1988 (Yunan Dış Politikasına Giriş 1949-1988), 4. Baskı, Paratiritis Yayınları, Selanik, 2003.

Balnten, Sōtērēs, “Hē Balkanikē Politikē tēs Helladas, Kritikos Apologismos tēs Metapolemikēs Periodou kai Prooptikes” (“Yunanistan’ın Balkan Politikası, İkinci Dünya Savaşı Sonrası Eleştirel Sonuçlar ve Geleceğe İlişkin Beklentiler”), Tsakōnas, Panagiōtēs, (der.), Syghronē Hellēnikē Eksōterikē Politikē Mia Synolikē Proseggisē (Çağdaş Yunan Dış Politikasına Genel Bir Yaklaşım), Cilt II, Sideris Yayınları, Atina, 2003, s. 391-464.

Beremēs, Thanos - Kouloubēs, Theodōros, Hellēnikē Eksōterikē Politikē Dilēmmata Mias Neas Epokhēs (Yunan Dış Politikası Yeni Bir Dönemin İkilemleri), Sideris Yayınları, Atina, 1997.

Beremēs, Thanos, Historia tōn Hellēnotourkikōn Skheseōn 1453-2005 (Yunan-Türk İlişkilerinin Tarihi 1453-2005), Sideris Yayınları, Atina, 2005.

Carr, E. H., Yirmi Yıl Krizi 1919-1939, çev. Cemgil, Can, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010.

Demirtaş, Birgül, “Arnavutluk’un Dış Politikası ve Balkanlar’da Arnavut Sorunu”, Lütem, Ömer Engin ve Demirtaş, Birgül (der.), Balkan Diplomasisi, ASAM, Ankara, 2001, s. 67-101.

Doyle, Michael W., “Kant, Liberal Legacies and Foreign Affairs, Philosophy and Public Affairs, Cilt 12, Sayı 3, Yaz 1983, s. 205-235.

Galtung, Johan, “Emperyalizmin Yapısal Teorisi-Kısım 1”, çev. Demirtaş, Birgül, Uluslararası İlişkiler, Cilt 1, Sayı 2, Yaz 2004, s. 25-46.

**YUNANİSTAN’DA ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ DIŞ POLİTİKA
OLAYLARINA UYGULANMASI**

Galtung, Johan, “Emperyalizmin Yapısal Teorisi-Kısım 2”, çev. Demirtaş, Birgül, Uluslararası İlişkiler, Cilt 1, Sayı 3, Güz 2004, s. 37-66.

Geōrgarakēs, Nikos, “Kommata kai Kommatikē Dēmokratikē Proypotheseis Ensōmatōsēs kai Nomimopoiēsēs stē Metadidaktorikē Ellada” (“Askeri Darbe Sonrası Yunanistan’da Siyasi Partiler ve Siyasi Parti Demokrasisi Yasallaştırma ve Katılma Önkoşulları”), Demertzēs, Nikos (der.), Hē Hellinikē Politikē Koultoura Sēmera (Günümüzde Yunan Siyasi Kültürü), 2. B., Odisseas Yayınları, Atina, 1995, s. 253-286.

Greco, Vincenzo, Skholes Skepseis kai Hellēnikē Eksōterikē Politikē (Düşünce Okulları ve Yunan Dış Politikası), Occasional Papers, ELIAMEP, Atina 2002, s. 1-15.

Grieco, Joseph M., “Anarchy and the Limits of Cooperation: A Realist Critique of the Newest Liberal Institutionalism”, International Organization, Cilt 42, Sayı 3, Yaz 1988, s. 485-507.

Haas, Ernst B., Beyond the Nation-state: Functionalism and International Organization, Stanford University Press., Stanford, 1964.

Hatipoğlu, M. Murat, “Kuruluşundan Günümüze Makedonya Cumhuriyeti’nin Dış Politikası ve Balkan Ülkeleriyle İlişkileri (1991-2000), Lütem, Ömer Engin ve Demirtaş, Birgül, (der.), Balkan Diplomasisi, ASAM, Ankara, 2001, s. 165-181.

Heracleidēs, Aleksēs, “Hoi eikones tou ethnou «eautou» kai tou «allou» stis diethneis skheseis: hē periptōsē tēs hellinikēs eksōterikēs politikēs” (“Uluslararası İlişkilerde Milli “ben” ve “öteki” İmajı: Yunan Dış Politikası Örneği”), Syghrona Themata, Sayı 54, Ocak-Mart 1995, s. 27-35.

Heracleidēs, Aleksēs, Hē Hellada kai o «eks anatonōn kindynos», (Yunanistan ve «Doğu’dan Gelen Tehlike»), Polis Yayınları, Atina, 2001.

Iōakeimidēs, P. K., “To Montelo Skhediasmou Eksōterikēs Politikēs stēn Hellada” (“Yunanistan’da Dış Politika Planlama Modeli”), Tsakōnas, Panagiōtēs (der.), Syghronē Hellēnikē Eksōterikē Politikē Mia Synolikē Proseggisē (Çağdaş Yunan Dış Politikasına Genel Bir Yaklaşım), Cilt I, Sideris Yayınları, Atina, 2003, s. 91-136.

UTKU KIRLIDÖKME

Kairidēs, Dēmētrēs, “Hē Eksōterikē Politikē tou Eksyghkronismou: Apo tēn Antiparathesē stēn Allēlekstartēsē” (“Çağdaşlaşmanın Dış Politikası: Karşı Karşıya Gelmeden Karşılıklı Bağımlılığa”), Tsakōnas, Panagiōtēs (der.), Syghronē Hellēnikē Eksōterikē Politikē Mia Synolikē Proseggisē (Çağdaş Yunan Dış Politikasına Genel Bir Yaklaşım), Cilt I, Sideris Yayınları, Atina, 2003, s. 297-325.

Kassimēs, Theodōros - Kalamidas, Manōlēs - Zeppos, Kōstas - Kallioras, Hēlias “Skholia hepi tēs Hellinikēs Eksōterikēs Politikēs” (“Yunan Dış Politikası Hakkında Yorumlar”), Kanellopoulos, Akhilleas K., ve Phragkonikolopoulos, Chrēstos A. (der.), To Paron kai to Mellon tēs Hellinikēs Eksōterikēs Politikēs Domes kai Tropoi Askēsēs, (Yunan Dış Politikasının Bugünü ve Geleceği Temeli ve Uygulama Çeşitleri), Sideris Yayınları, Atina, 1995, s. 121-163.

Keohane; Robert O. ve Martin, Lisa L., “The Promise of Institutional Theory”, *International Security*, Cilt 20, Sayı 1, Yaz 1995, s. 39-51.

Kırlıntokme, Outkou, “Ulus-Devlet Oluşturmada Yunanistan Örneği: Büyük Ülkü-Megali İdea”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 46, Güz 2010, s. 401-424.

Kouloubēs, Theodōros ve Ntalēs, Sōtērēs, Hē Hellinikē Eksōterikē Politikē sto Katōfli tou 21ou Aiōna Ethnokentrismos hē Eurōkentrismos (21. Yüzyılın Eşiğinde Yunan Dış Politikası Ulusmerkezcilik mi Avrupamerkezciliği mi), Papazisi Yayınları, Atina, 1997.

Kōnstantinidēs, Stephanos, “Hellēnikē Eksōterikē Politikē Theōria kai Praksē” (“Yunan Dış Politikası Teori ve Uygulama”), Tsakōnas, Panagiōtēs, (der.), Syghronē Hellēnikē Eksōterikē Politikē Mia Synolikē Proseggisē (Çağdaş Yunan Dış Politikasına Genel Bir Yaklaşım), Cilt I, Sideris Yayınları, Atina, 2003, s. 137-187.

Legg, Keith R. ve Roberts, John M., *Modern Greece, A Civilization on the Periphery*, Westview Press, Oxford, 1997.

Lipovats, Thanos, “Hē Dihasmenē Hellinikē Tautotēta kai Problēma tou Etnikismou” (“Çelişkiler içinde Yunan Etnik Kimliği ve Milliyetçilik Sorunu”), Demertzēs, Nikos (der.), *Hē Hellinikē Politikē Kouloura Sēmera*

**YUNANİSTAN’DA ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARININ DIŞ POLİTİKA
OLAYLARINA UYGULANMASI**

(Günümüzde Yunan Siyasi Kültürü), 2. Baskı, Odisseas Yayınları, Atina, 1995, s. 126-127.

Morgenthau, Hans J., Politics Among Nations, Alfred A. Knopf, New York, 1967.

Pettifer, James, “Greek Political Culture and Foreign Policy”, Greece in a Changing Europe, Featherstone, Kevin ve İfantis, Kostas, (ed.), Manchester University Press, Manchester ve New York, 1996, s. 17-23.

Phragkonikolopoulos, Ch. A., “Hē Hellinikē Eksōterikē Politikē Pros to 2000 Hē Anagkē Mias Diaphoretikēs Proseggisēs” (“2000’li Yıllara Doğru Yunan Dış Politikası Farklı Bir Yaklaşım Gerekliliği”), Kanellopoulos, Akhilleas K., ve Phragkonikolopoulos, Chrēstos A. (der.), To Paron kai to Mellon tēs Hellinikēs Eksōterikēs Politikēs Domes kai Tropoi Askēsēs, (Yunan Dış Politikasının Bugünü ve Geleceği Temeli ve Uygulama Çeşitleri), Sideris Yayınları, Atina, 1995, s. 23-75.

Stavrakakis, Yannis, “Religion and Populism: Reflections on the ‘politicised’ discourse of the Greek Church”, Discussion Paper No. 7, The Hellenic Observatory, London School of Economics and Political Science, 2002, p. 1-60.

Stophoropoulos, Themos H., ve Makrydimētrēs, Antōnēs P. S., To Systēma tēs Hellinikēs Eksōterikēs Politikēs Hē Thesmikē Diastasē (Yunan Dış Politikası Sistemi, Kurumsal Boyutu), EKEM, Sideris Yayınları, Atina, 1997.

Svolopoulos, Kōstantinos, Hē Hellēnikē Eksōterikē Politikē 1900-1945 (Yunan Dış Politikası 1900-1945), Cilt I, 3. Baskı, Estia Yayınları, Atina, 2003.

Theodōropoulos, Byrōn, - Lagakos, Eustathios, - Papoulias, Geōrgios, - Tzounēs, İōannēs, Skepseis kai Problēmatismoi gia tēn Eksōterikē mas Politikē (Dış Politikamıza İlişkin Düşünceler ve Problematikler), 2. Baskı, ELIAMEP, Sideris Yayınları, Atina, 1995.

Triandafyllidou, Anna, “National identity and the other”, Ethnic and Racial Studies, Cilt 21, Sayı No 4, Temmuz 1998, s. 593-611.

UTKU KIRLIDÖKME

Triandafillidou, A. - Calloni, M. - Mikrakis, A., “New Greek Nationalism”, Sociological Research Online, Cilt 2, Sayı 1, 1997, s. 1-13, <<http://www.socresonline.org.uk/socresonline/2/1/7.html>>, Erişim: 4.20.2005.

Tsakōnas, Panagiōtēs, “Koinōnikopoiōntas ton Antipalo. Hē Hellenikē Stratēgikē Eksisorropēsēs tēs Tourkias kai hoi Hellēnotourkikes Skheseis” (“Rakibi Sosyalleştirmek. Türkiye’yi Dengelemede Yunan Stratejisi ve Yunan-Türk İlişkileri”), Tsakōnas, Panagiōtēs, (der.), Syghronē Hellēnikē Eksōterikē Politikē Mia Synolikē Proseggisē (Çağdaş Yunan Dış Politikasına Genel Bir Yaklaşım), Cilt II, Sideris Yayınları, Atina, 2003, s. 49-97.

Tsakonas, P., “Theory and Practise in Greek Foreign Policy”, Southeast European and Black Sea Studies, Cilt 5, Sayı 3, Eylül 2005, s. 427-437.

Tsoukalis, Loukas, “Is Greece an awkward partner?”, Featherstone, Kevin ve Ifantis, Kostas (ed.), Greece in a Changing Europe, Manchester University Press, Manchester ve New York, 1996, s. 24-29.

Volkan, Vamık D., ve Itzkowitz, Norman, Türkler ve Yunanlılar, Çatışan Komşular, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2002.

Zahariadis, Nikolaos, “Greek Policy Toward the Former Yugoslav Republic of Macedonia, 1991-1995”, Journal of Modern Greek Studies, Cilt 14, Sayı 2, 1996, s. 303-327.